

מִיָּדָךְ נִתְּנוּ לָךְ

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת: (שמות לה ה).¹

אבן עזרא הפירוש הקצר שמות כה ב – לקיחה מ... היא נתינה

"ויקחו לי תרומה" - מלת לקיחה עם למ"ד כמו נתינה, וכן: "קחי לי מעט מים" (מלכים א יז ט).²

מדרש אגדה (בובר) שמות כה ב – משלי אתם נותנים

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה". כתיב: "לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות" (חגי ב ח).³ אמר הקב"ה לישראל: התנדבו ועשו המשכן, ואל תאמרו מכיסכם אתם נותנים דבר, כי משלי הוא הכל. לפיכך אמר: "ויקחו לי" – משלי.⁴

ויקרא רבה ל יג פרשת אמור – אותי אתם לוקחים

... אמרתי לכם: "ויקחו לי תרומה" (שמות כה ב) - בשביל שאדור ביניכם. "ועשו לי מקדש" (שם ח), כביכול אמר הקב"ה: קחו אותי ואדור ביניכם; "ויקחו תרומה" לא כתוב כאן, אלא: "ויקחו לי תרומה" - אותי אתם לוקחים.⁵

מדרש אגדה (בובר) שמות לה ה – זכות לעצמכם

"קחו מאתכם" - קחו זכות לעצמכם. קחו ברכה לאנשי ביתכם, וכן דוד עליו השלום אמר: "כי מִמֶּךָּ הִלַּל וּמִיָּדָךְ נִתְּנוּ לָךְ" (דברי הימים א כט יד) ופירוש מאתכם – מרצונכם.⁶

¹ פסוק זה מקביל לפסוק שבראש פרשת תרומה, שמות כה ב: "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". והשאלה המתבקשת והידועה על שני פסוקים אלה היא: מדוע נאמר בהם לקיחה ולא נתינה? אדם שתורם הוא נותן ולא לוקח.

² הלקיחה הראשונה היא כאמור בפרשת תרומה ואבן עזרא נותן לנו את ההסבר הלשוני-דקדוקי איך לקיחה הופכת בעצם לנתינה: לקח ל... הוא נתינה בעוד שלקח מ... הוא לקיחה. ("קחי לי מעט מים" שהוא מצטט הם דברי אליהו לאישה הצרפתיית כאשר הוא עצמו נודד צפונה בעקבות הבצורת שגזר על הארץ). אבן עזרא מביא בפירושו שם דוגמא נוספת מהשורש ס"ר: סר מ... הוא להתרחק (בחסטא העגל, שמות לב ח: "סרו מהר מהדרך אשר ציויתים"), בעוד שסר אל או ל... הוא להתקרב (משה בסנה, שמות ג ד: "וירא ה' כי סר לראות"). אך זה נכון לפרשת תרומה ומה נעשה ובפרשה שלנו כתוב "קחו מאתכם", עם מ"ם ולא עם למ"ד! האם יסכים אבן עזרא, כפי שנראה במדרשים להלן שבכ"ז מדובר כאן בלקיחה ושנתינה היא לעתים לקיחה? האם יסכים שהמ"ם כאן שונה מהדוגמא שנתן בפרשת תרומה כי היא "מאתכם"? מפירושו על הפסוק בפרשתנו קשה לדעת כי חלו בו שיבושים.

³ ראה מחלוקת ריש לקיש ור' אבהו, בשמות רבה לה א, מה מטרת הזהב בעולם, אם כשיטת ר' אבהו (רבה של קיסריה!) לכללה וחייה מסחר, או כשיטת ריש לקיש: "לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב. ולמה נברא? בשביל המשכן ובשביל בית המקדש". וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו [דברים שנגנזו](#) בפרשת תרומה.

⁴ רש"י בראש פרשת תרומה אומר: "ויקחו לי תרומה – לשמ". המטרה היא לגבוה, אבל עדיין משמע שיש כאן נתינה מלמטה, בדומה לפירוש אבן עזרא ואחרים. וכפי שרש"י ממשיך שם ומפרש: "תרומה - הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה". הפְּרִשָּׁה היא נתינה ופעולה של המפריש. אבל המדרש סבור שהמילה "יקחו" היא כמשמעה. הכל הוא של הקב"ה וגם כשאתה נותן, אתה בעצם לוקח. לוקח ממי שהכל שלו ואולי רק מחזיר קצת. וכפסוק בדברי הימים א כט יד שנראה עוד להלן: "כי מִמֶּךָּ הִלַּל וּמִיָּדָךְ נִתְּנוּ לָךְ". ראו גם גמרא בקידושין ז ע"א שאישה יכולה להתקדש אם היא נותנת מתנה לאדם חשוב ונתינה כזו נחשבת שהיא קיבלה יותר משהיא נתנה. הנתינה לקב"ה היא לקיחה הן מהסיבה "כי לי כל הארץ" (שמות יט ה), ראו הפסוק המלא שם והסמך: "וְהָיְתָם לִי ... כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי וכו'" והן מהסיבה של נתינה "לאדם חשוב".

⁵ מדרש זה מעצים מאד את הלקיחה, אבל אולי בהפוך על הפוך גם את מעשה האדם שמצליח כביכול לקחת את הקב"ה ולהכניס אותו למשכן שבנה. ראה דברינו [האמנם ישב אלהים את האדם](#) בפרשת תרומה, על צמצום השכינה "עשרים על עשרים". ולא רק את הקב"ה לוקחים בני ישראל במעשה המשכן כי אם גם את התורה, את הלך הטוב. ראה שמות רבה לג א: "ויקחו לי תרומה ... ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, זהו שכתוב: כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזבו" (משלי ד ב) - אל תעזבו את המקח שנתתי לכם". ובפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרק כה: "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. אני נתתי לכם את תורת וקחו גם אותי". אז איפה כאן הנתינה? התשובה: בלימוד התורה והוספת לקח על המקח המקורי שניתן בסיני ובמשכן. זאת, עפ"י הפסוק במשלי ט ט: "תֵּן לַחֲכָם וְיִחְכְּמוּ עוֹד הוֹדַע לְצַדִּיק וְיֹסֵף לֶקַח" (ובדומה לו הפסוק במשלי א ה: "יִשְׁמַע חֲכָם וְיֹסֵף לֶקַח וְנִבְּנוּ תַחְבֻּלוֹת יִקְנֶה"). בלימוד תורה האדם כביכול נותן חזרה לקב"ה. ראה בתלמוד ירושלמי במספר מקומות (כלאיים פרק ח הלכה א, קידושין פרק ג הלכה ה ועוד), שר' ינאי (יניי) היה קורא את הפסוק הזה על מי שאמר דבר יפה בבית המדרש והוסיף לקח. ובתנחומא פרשתנו סימן ג נאמר הפסוק הזה על בצלאל ששינה מהסדר שאמר לו משה והקדים מלאכת הארון למשכן (ראה דברינו [ארון קודם או משכן קודם](#) בפרשה זו).

⁶ עברנו מ"ויקחו לי" של פרשת תרומה ל"קחו מאתכם" של פרשתנו (עליו כבר עמדנו בקצרה בהערה 2 לפירוש אבן עזרא). הלקיחה "מאתכם" במקום "לי" עושה את כל ההבדל וגם המדרש, שעדיין מדגיש את "ממך הכל", "לי הכסף ולי הזהב", מאמץ כאן גישה מאוזנת יותר. ראה בדומה מדרש פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרק לה סימן ה: "קחו. קיחה לשון נתינה, קיחה לשון מחלוקת, קיחה לשון נטיעה, קיחה לשון גדולה. וכאן קיחה לשון נתינה. ולמה הוציאו בלשון קיחה? לפי שנאמר: ויקחו לי תרומה, אמר משה: קחו מאתכם תרומה. ומדרשו: קחו זכות לעצמכם, קחו ברכה לעצמכם, קחו כפרה לעצמכם, וכן בדוד אומר כי ממך הכל ומידך נתנו לך (דברי הימים א כט יד). מאתכם - מדעתכם מרצונכם". גם אם "ממך הכל" וכל מה שהאדם עושה הוא העברה מיד ליד ובסה"כ מחזיר את הכסף והזהב לבעליו, עדיין יש לו את הרצון ואת הנתינה הפשוטה, יש את "מאתכם". ואולי זו תהיה גם תשובתו של

דברי הימים א פרק כט פסוקים יג-יז – מידך נתנו לך

ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך: וכי מי אני ומי עמי כי נעצר כח להתנדב כזאת פי ממה הכל ומידך נתנו לך: כי גרים אנחנו לפניך ותושבים בכל אבותינו בצל זמינו על הארץ ואין מקנה: ה' אלהינו כל הקמון הזה אשר הכיננו לבנות לך בית לשם קדשך מידך היא הוא ולך הכל: ונדעתי אלהי פי אתה בחן לבב ומישרים תרצה אני בישר לבבי התנדבתי כל אלה ועתה עמך הנמצאו פה ראיתי בשמחה להתנדב לך: ⁷

מדרש זוטא - שיר השירים (בובר) א טו – תן לו משלו

כל הנותן צדקה לא לעצמו בלבד הוא מיטיב אלא לכל הבריות מסוף העולם ועד סופו, לכך נאמר: "פתוח תפתח", אם פתחת ידך לעני אתה פותח להוריד גשמים מן השמים... נמצא זה מיטיב לעצמו ולכל הבריות. לא יאמר אדם מחסר אני מנכסי אם אתן לעניים. יסתכל אדם כל מה שאינו מחסר אינו מוסיף, שער הראש והזקן שהן מסתפרין לעולם מגדלין... והן נמשלו ישראל לרחל שגוזזים אותה והיא מגדלת צמר בכל שנה ושנה, החזיר אינו נגוז ואינו מוסיף. אם נתת צדקה, לא משלך נתת אלא משל הקב"ה, שנאמר: "לי הכסף ולי הזהב" (חגי ב ח), וכן הוא אומר: "כי ממך הכל ומידך נתנו לך" (דברי הימים א כט יד). וכן היה רבי אליעזר אומר: כבודו למלך משלו שאתה שלו, וכן היה רבי מאיר אומר: תן לו משלו שאתה ושלך שלו. ⁸

מדרש תנחומא פרשת פקודי סימן יא – נתינה בשמחה

בשעה שבא משה ואמר לישראל: "קחו מאתכם תרומה" שמחו שמחה גדולה והביאו הנדבה בשמחה ובזריזות, ראה מה כתיב וביאו האנשים על הנשים שהיו דוחקין זה על זה שבאין האנשים והנשים בערבוביא ומביאין הנדבה... לשני בקרים הביאו הכל. וכן כתיב: "והמלאכה היתה דים וגו' ויאמרו אל משה לאמר מרבים העם להביא", להודיעך כמה נזדרזו ישראל במלאכת המשכן. לאחר שני ימים בקשו חכמי לב להביא את נדבתם ולא יכלו שכבר נאמר: "ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויפלא העם מהביא". ⁹

**שבת שלום
מחלקי המים**

אבן עזרא: לקח מ... הוא בד"כ לקיחה, אבל לקח מעצמו, "מאתכם", זו בכ"ז נתינה. כך או כך, צד את עינינו הביטוי "מידך נתנו לך" שמבטא היטב את המעגל הסגור ואת ההדדיות של לקיחה-נתינה (החזרה) וממנו שאלנו את כותרת הדף.

⁷ מתוך דברי דוד במעמד התנדבות העם לבניין בית המקדש. ראה הפרק כולו שם. וראה פירוש רש"י על הפסוק שהוא מעניינינו: "וכי מי אני ומי עמי כי נעצר כח להתנדב - שדחקנו עצמנו להתנדב כל כך בזאת הנדבה ולא משלנו אלא ממך הכל וחלקת לנו מעט: ומידך נתנו לך - ומה שנתת לנו מידך נתנו לך מקצת, נו"ן דגושה במקום נו"ן שניה נתננו לך". נראה שמילות השיר "**כי הרבית חסדך עלי**" (והכל שלך) של אברהם פריד, מקורן, בין השאר בפסוקים אלה.

⁸ סיומת זו לקוחה ממסכת אבות פרק ג משנה ז: "רבי אלעזר איש ברתותא אומר: תן לו משלו, שאתה ושלך שלו. וכן בודד הוא אומר: כי ממך הכל ומידך נתנו לך". ואת ר' מאיר לא מצאנו. נתינת צדקה היא כמו השיער וכן צמר הכבשים שמקצצים אותו והוא חוזר וצומח. מכאן נראה מקור לדעה שמתן הצדקה תמיד חוזר לאדם. המוטיב הפנימי הוא שהמתן איננו משלך ולפיכך גם מה שחוזר וצומח איננו שלך, אבל הנתינה, שמחת המצווה ומעשה החסד לעולם קיימים, והנותן מיטיב לכל הבריות מסוף העולם ועד סופו". ראה דברינו **מצוות צדקה** בפרשת בהר וכן **גלגל חוזר הוא בעולם** בפרשת ראה.

⁹ וההמשך שם על הנשיאים שהתעצלו ו"לא זכו בתרומת מלאכת המשכן כלום". ואילו עמך שהזדרזו להתנדב: "אמר הקב"ה: בני שטרחו ונזדרזו במשכן יכתב שבחן במשכן בתורה". התוספת העיקרית של פרשת ויקהל לעומת פרשת תרומה (פרשות ויקהל-פקודי בהשוואה עם פרשות תרומה-תצוה) הוא בעשייה, בתיאור התנדבות העם - התנדבות עמך. "ויקחו לי" מול "קחו מאתכם", התנדבות שבאה מלמטה, בזריזות ובשמחה. ראה שוב בספר דברי הימים א פרק כט את התיאור של הנתינה וההתנדבות בשמחה: "וינתדבו שרי האבות ושרי שבטי ישראל ושרי האלפים והמאות ולשרי מלאכת המלאכה... וישמחו העם על התנדבם כי בלב שלם התנדבו לה' וגם דויד המלך שמח שמחה גדולה". נתינה בשמחה ושמחת הנתינה היא העיקר וזה בא מהאדם עצמו. וכל מה שנקצץ ונגזז, ישוב ויצמח ויזכה את הנותן לשמחת נתינה חוזרת. "לי הכסף ולי הזהב", "כי ממך הכל ומידך נתנו לך", אבל את הנתינה וההתנדבות בשמחה, האדם עושה.